

Голові спеціалізованої вченої ради
Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України
доктору психологічних наук, професору
А. Грись

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Абсалямової Лариси Миколаївни на дисертаційне дослідження Левченко Дарини Олександрівни «Особливості психологічної реабілітації пацієнтів з розладами харчової поведінки», подане до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія.

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертаційної роботи є вкрай актуальною в сучасних умовах, що обумовлено світовою тенденцією до зростання поширеності розладів харчової поведінки (РХП). Актуальність підкріплюється необхідністю розробки диференційованих, ефективних та науково обґрунтованих методів психологічної реабілітації для пацієнтів з різними типами РХП. Робота відповідає пріоритетним напрямкам розвитку сучасної клінічної психології та психотерапії, зокрема, у сфері вдосконалення психотерапевтичної допомоги на основі глибинного розуміння психодинамічних особливостей особистості. Дослідження має чіткий практико-орієнтований характер, що відповідає завданням підвищення якості психологічних послуг у системі охорони здоров'я.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації забезпечена використанням широкого кола теоретичних та емпіричних методів дослідження, зокрема, надійних та валідних психодіагностичних методів, надійність та валідність яких перевірена в другому розділі.

Автором проведено комплексне дослідження, що включає теоретичний аналіз, емпіричне вивчення індивідуально-психологічних особливостей пацієнтів з анорексією, булімією та компульсивним переїданням, а також розробку та апробацію оригінальної комплексної реабілітаційної програми. Обґрунтованість підтверджується логічною структурою роботи, глибинним аналізом отриманих даних, їх статистичною обробкою (про що свідчить динаміка зниження показників розладу після втручання) та чітким зв'язком між теоретичними вихідними положеннями, результатами дослідження та практичними рекомендаціями.

Значущість і достовірність основних наукових гіпотез і висновків дисертації базується на достатній кількості експериментального матеріалу. Зроблені висновки теоретично обґрунтовані та цілком відповідають отриманим результатам.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності у цілому

Зміст дисертації свідчить про її цілісність і завершеність. Робота має чітку логічну структуру: від теоретичного аналізу проблеми до емпіричного дослідження, розробки практичного інструментарію (програми) та перевірки його ефективності. Кожен розділ логічно витікає з попереднього і є основою для наступного. Висновки по розділах та загальні висновки повною мірою відображають результати проведеної роботи. Дисертація виконує всі поставлені завдання і відповідає критеріям завершеності наукової кваліфікаційної роботи.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами.

Наукова новизна роботи є багатоаспектною та переконливо доведеною:

1. Розширено уявлення про індивідуально-психологічні особливості пацієнтів з різними типами РХП, зокрема, щодо профілів особистості, типів прихильності, рівнів структурної інтеграції психіки та провідних несвідомих конфліктів.

2. Уточнено специфіку психодинамічних характеристик для кожної досліджуваної групи, що є ключовим для диференціації терапевтичного підходу.

3. Вперше розроблено комплексну програму реабілітації, що інтегрує методи кататимно-імагінативної психотерапії (в індивідуальному форматі) та діалектико-поведінкової терапії (в груповому), спрямовану на опрацювання раннього травматичного досвіду.

Достовірність результатів підтверджується описом вибірки, комплексним підходом до діагностики, порівняльним аналізом груп та наявністю позитивної динаміки в показниках після застосування розробленої програми, що свідчить про ефективність втручання.

Значення отриманих дослідницьких результатів для науки і практики освітньої діяльності.

Результати роботи вносять значний внесок у розвиток клінічної психології, зокрема, психології залежної поведінки та психотерапії РХП. Отримані дані розширюють наукові уявлення про психодинаміку різних видів РХП, що є підґрунтям для подальших наукових досліджень у цій галузі.

Розроблена комплексна програма є готовим практичним інструментом для клінічних психологів, психотерапевтів та лікарів-психіатрів. Її впровадження в діяльність реабілітаційних центрів, психіатричних та соматичних лікарень дозволить підвищити якість та ефективність допомоги пацієнтам з РХП із застосуванням індивідуалізованого та диференційованого підходу. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітній діяльності – при викладанні дисциплін з клінічної психології, психотерапії та психологічного консультування.

Повнота висвітлення основних наукових результатів у публікаціях.

На підставі наведеного тексту можна зробити висновок, що основні наукові результати дослідження (теоретичні положення, емпіричні дані щодо особливостей пацієнтів, опис та результати апробації програми) сформовані та готові до публікації. За темою дослідження опубліковані 4 статті у фахових виданнях. Результати дослідження апробовані на двох конференціях.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

В процесі ознайомлення з текстом дисертації, ознак порушення академічної доброчесності (плагіат, фабрикація даних тощо) не виявлено, що підтверджується висновком науково-технічної експертизи про оригінальність тексту дисертаційної роботи Левченко Дарини Олександрівни на тему: «Особливості психологічної реабілітації пацієнтів з розладами харчової поведінки» від 22.09.2025р.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом дисертація оформлена відповідно наказу №40 МОН України від 12.01.2017 року. Мета наукової роботи досягнута. Завдання виконані у повному обсязі, Принципових і суттєвих зауважень до роботи не виникло, Всі розділи були оцінені позитивно.

Аналіз представленого матеріалу дозволяє виокремити низку положень, які потребують наукової дискусії та додаткового розгляду.

1. Найбільш дискусійним є об'єднання в комплексній реабілітаційній програмі методів, які базуються на різних теоретичних підходах, таких як психодинамічний (кататимно-імагінативна психотерапія) та когнітивно-поведінковий (діалектично-поведінкова терапія). Хоча такий інтегративний підхід має потенціал і відповідає сучасним тенденціям, у дослідженні бракує глибокого теоретичного обґрунтування механізмів їхньої синергетичної взаємодії. Тому бажано було б зазначити, яким чином техніки, спрямовані на опрацювання несвідомих конфліктів і ранніх травм (психодинамічний фокус), співвідносяться з техніками, орієнтованими на формування навичок регуляції емоцій та поведінки в «тут і зараз» (діалектично-поведінкова терапія). Бажано було б надати чітку модель, що описує, як саме ці підходи доповнюють один одного в рамках єдиного реабілітаційного процесу для кожного типу РХП.

2. Також у тексті наведені конкретні мотиви, що використовувалися в індивідуальній роботі, такі як «Луки», «Корова», «Дика кабаниха», «Майстерня з виготовлення старовинних посудин» та інші, але при цьому лишається невисвітленим їхній внутрішній зміст, механізми психологічного впливу й цілі

застосування. Для того щоб робота мала більшу наукову цінність і могла бути відтворена іншими дослідниками, необхідно не лише називати ці мотиви, а й давати їм коротку характеристику та вказувати їхній символічний потенціал і ту психологічну роботу, яку очікується виконати з їхньою допомогою.

Відсутність таких пояснень ускладнює обґрунтування і перевірку адекватності вибору психотерапевтичного інструментарію, ускладнює його критичну оцінку і повторне використання в клінічних або дослідницьких умовах

3. Робота містить дані про позитивну динаміку після застосування програми, що свідчить про її ефективність. Однак виникає питання щодо методології оцінки цієї ефективності. Чи проводилося катamnестичне дослідження (через 6, 12 місяців після завершення реабілітації) для оцінки стійкості досягнутих результатів та тривалості ремісії? Для розладів харчової поведінки, схильних до рецидивів, це є критично важливим показником.

4. Хоча автор виділяє чіткі типологічні профілі для кожного розладу, але в реальній клінічній практиці часто спостерігаються змішані типи. Наскільки запропонована диференціація програм є гнучкою для пацієнтів із сумісною симптоматикою (наприклад, анорексія з епізодами булімії) або з іншими супутніми розладами (наприклад, з депресією)?

Запропоновані дискусійні пункти не применшують значних наукових і практичних досягнень дисертаційної роботи. Навпаки, вони вказують на перспективи подальшого розвитку дослідження: поглиблення теоретичного обґрунтування інтегративної моделі, стандартизацію та деталізацію опису методів, проведення довгострокового катamnезу та дослідження ефективності програми на більш різномірних клінічних вибірках.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота є завершеним, актуальним та науково-значущим дослідженням, що містить вирішення важливої науково-практичної проблеми в галузі психології. Автор демонструє глибокі знання теми, вміння проводити комплексне теоретичне та емпіричне дослідження та розробляти ефективні

практичні інструменти. Наукові положення, висунуті на захист, є обґрунтованими та достовірними. Отримані результати мають значний науковий і практичний потенціал.

Дисертаційне дослідження Левченко Дарини Олександрівни на тему «Особливості психологічної реабілітації пацієнтів з розладами харчової поведінки» виконано на належному науковому рівні, за змістом відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, а її автор Левченко Дарина Олександрівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 053 – Соціальні та поведінкові науки.

Опонент,

доктор психологічних наук,

професор кафедри психології

Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Л. М. Абселямова

